

Indhold

Forord 9

Indledning 11

BARBARA ZALEWSKI

1. **St. Hans Hospital i København 1612-1808** 19

Pesthuset uden for Nørreport 20

Pesthuset ved Kalvebod Strand 31

St. Hans Hospital på Ladegården 39

En overgangstid 56

TRINE FASTRUP NIELSEN

2. **Fra dårekiste til terapeutisk anstalt**

Dansk psykiatri 1800-1850 59

Det første hospitalsregulativ vedrørende afsindige 61

Afsindighedens kobling til lægevidenskaben 66

»Almindelige Grundsætninger for Daarevæsenets Indretning« 70

Stænderforhandlingerne og nye asyler 76

Fra dårekiste til terapeutisk anstalt 85

JETTE MØLLERHØJ

3. **Sindssygdom, dårevæsen og videnskab**

Asyltiden 1850-1920 88

En sygdom i hjernen 89

Mellem sindssygdom og sindssundhed 91

Sindssygdommenes årsager 93

Sindssygdommenes klassifikation og behandling 98

Pladsproblemer og helbredelsesfrekvenser 105

På gyngende grund 1850-1920 118

PERNILLE SONNE

4. **»Men selvfølgelig Jernstænger for Vinduerne«**

Nybrud i dansk retspsykiatri 1900-1935 120

En anstalt i anstalten 120

Håndteringen af psykisk abnorme lovovertrædere 124

Behovet for en sikringsanstalt 127

Sikringens betydning for dansk kriminalpolitik 133

Indlæggelsen 136

Status 144

MOGENS MELLERGÅRD

5. **Nye svar på gamle spørgsmål**

Psykiatriske trosretninger 1880-1930 147

Diagnoseproblemerne 149

Psykoanalysens indtog 159

De biologiske sygdomsårsager 168

Tro og viden 173

JESPER VACZY KRAGH

6. **Feberdrømme**

Malariabehandling og andre psykiatriske terapier 1922-1937 175

Terapeutiske muligheder 180

Malaria i Roskilde 183

Regler og resultater 186

Tvivelsspørgsmål 189

En famlen i blinde 190

Resultater 196

JESPER VACZY KRAGH

7. **»Det er som et Mirakel!«**

Chokbehandling med insulin og cardiazol 1937-1954 198

Vurderinger 211

Andre perspektiver 214

En ny tid 220

MERETE BJERRUM

8. **Fra stat til amt**

Dansk hospitalspsykiatri 1930-1976 222

Ændring af statshospitalernes administration sættes

på den politiske dagsorden 223

Hospitalspsykiatrien – statens ansvar 228

Nye behandlingsmuligheder – ændringer på sindssyge-
hospitalerne er nødvendige 231

På vej mod nye tider – sindssygebehandlingen til debat 238

Politisk vilje til modernisering? 240

Tilliden til politikerne svækkes 245

Behandling af sindssyge – et statsligt eller et amtskommunalt
anliggende? 248

Decentraliseringen forberedes 251

Statshospitalerne overføres til amtskommunerne 256

Udlægning af hospitalspsykiatrien 257

Amtskommunerne overtager det administrative ansvar 258

RABEN ROSENBERG

9. **Den psykofarmakologiske udvikling 1950-1970** 263

Den moderne psykofarmakologis fødsel 263

Dansk psykiatri 1950-1970 279

Erik Strömngrens lærebog: indholdsanalyse 283

Afslutning 290

RABEN ROSENBERG

10. **Fra biologisk psykiatri til neuropsykiatri**

Psykiatrien fra 1970 til i dag 292

Biologisk psykiatri 1970-1980 292

Akademisk forskning på universitetsafdelingerne 1970-1980 301

Kritisk psykiatri 1970-1980 307

Psykiatrien 1980-2008 317

Psykiatrien anno 2008 329

Noter 334

Billedfortegnelse 372

Forfatteroversigt 373

Navneregister 375

Forord

Denne bog om psykiatriens historie er fascinerende læsning. Det er gripende at læse om tidligere tiders indstilling til psykisk syge, til de af-sindige og til dårevæsenet, som var den tids betegnelser. Om dårekister og spændetrøjer. Om politikeres manglende forståelse for nødvendigheden af fornyelse i det psykiatriske behandlingssystem og om lægers begejstring for de nye behandlingsmetoder, herunder malariabehandling og det hvide snit (der begge førte til Nobelprisen) i den første halvdel af det 20. århundrede, metoder, der senere blev fordømt på grund af bivirkninger og udvikling af nye og bedre behandlingsmetoder. Også lægernes understregning af vigtigheden af tidlig intervention for 150 år siden er bemærkelsesværdig. Her gik man og troede, at det var et af vor tids nye behandlingsprincipper. I virkeligheden svarer mange holdninger og tænkemåder således til forholdene i dag. Blot med et helt andet indhold.

Det gælder også de vekslende holdninger i psykiatrien, kampen mellem somatikerne, der ser psykisk sygdom som en fysisk defekt i hjernen, og psykikerne, der ser det som en åndelig brist. Bølgen bevæger sig fra de biologiske tænkende psykiatere i 1800-tallet over den psykoanalytiske æra i begyndelsen af 1900-tallet til den biologisk-medicinske opblomstring i sidste halvdel af 1900-tallet. Hele vejen har der været heftige diskussioner mellem de to fløje. Først her i begyndelsen af det nye årtusind synes freden at have sænket sig, og en gensidig anerkendelse og respekt er ved at indfinde sig.

Denne bog rummer en nøgtern beskrivelse af de skræmmende forhold, som mennesker med psykisk sygdom tidligere har levet under. Med ydmygelser, isolation i kolde, mørke dårekister og med ubehagelige, opdragelsesprægede »behandlinger«, forhold, som i dag næsten virker som tortur. Der er siden sket enorme fremskridt, men det er vigtigt at holde sig for øje, at mange mennesker med psykisk sygdom stadig ikke kan behandles tilfredsstillende og lever under kummerlige forhold

og stigmatiseres. Der er stadig brug for at udvikle nye og bedre behandlingsmetoder, og det er stadig muligt at forbedre de sociale forhold for mennesker, der er ramt af svær psykisk sygdom.

Bogen imponerer med sin overvældende detaljerighed, med sin originalitet mht. at gå direkte til de historiske kilder, med sin forskningsbaserede grundighed. Den er endvidere bemærkelsesværdig ved at være skrevet af et panel af særdeles kyndige folk omfattende både historikere og psykiatere.

Bogen henvender sig til folk, der har med psykiatri at gøre, behandlere på ethvert plan, læger og psykologer, sygeplejepersonale, ergo- og fysioterapeuter, studerende. Desuden administratorer og politikere, der har med udformningen af dansk psykiatri at gøre. Og den vil ikke mindst være en godbid for mennesker med historisk interesse. Bogen er fyldt med et væld af interessante detaljer og utallige henvisninger til originalt kildemateriale. Endelig er jeg sikker på, at også mange pårørende vil kaste sig over bogen.

Alt liv opleves gennem det psykiske øje. Når det er uklart og grumset – som det er ved psykisk sygdom – er hele livet formørket og uklart. Vi må alle yde vort bidrag til, at forholdene for psykisk syge forbedres. Denne bog sætter udviklingen i perspektiv. Det er en bog, som vi i PsykiatriFonden vil benytte os meget af, og som vi varmt vil anbefale til alle.

Jes Gerlach

Formand for PsykiatriFonden